P. IGNATII A CRUCE EREMITANI AUGUSTINENSIS DISCALCEATI DE...

Ignazio : della Croce

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRO AMPLISSIMO
DEFAECATAE ERUDITIONIS CULTORI
AC PROMOTORI
CUI ACADEMIA NOSTRA
IMO TOTA RES LITERARIA
PLURIMUM DEBET

A. R. P.

P. JOSEPHO AB JESU ET MARIA

Neapolitanae Provinciae Auguſtinenſium
Diſcalceatorum Priori Provinciali
Vigilantiſſimo

F. IGNATIUS A CRUCE
D. D.

QUUM προσωπεῖον τηλαυγὲς προκείμενον τοῦ λόγου, ut ſcite dictum ab Dionyſio Halicarnaſſenſi, per quam maximam literariis laboribus exiſtimationem conciliet; optime ac prudenter per me curatum eſt, ut hance Orationem pro D. P. Aurelio Auguſtino, brevi elucubratam tempore, tuo Nomini inſcriberem. Id enim, Joſeph ſuaviſſime, jamdudum exigere videbantur, tum innumera in me collata be-

neficia; tum multus, quì apud nos de Te, tuaque temperantia, fide, facilitate, ingenio, atque humanitate, increbuit ſermo; tum denique caritas, qua Viros literis addictos impenſe proſequeris. Sed quod, meo quidem judicio, hac in re potiſſimum eſt, ſic faciundum admonebat decor per Te literis reſtitutus; ſive quum juvenili admodum aetate unus ipſe ex omnibus delectus fueris, qui noſtros ſelectae juventutis adoleſcentes ad pietatem doctrinamque informares; ſive quum ad eam, qua modo potiris, & in qua optime Te nunc geris, ſummam Neapolitanae Provinciae dignitatem, Te tuae virtutes perduxerunt. In hac enim, nedum, ut amoris vinculo omnes Tibi devincias, negotiis tuae ſollicitudini creditis morum comitate potius, quam auctoritatis pondere provides, elegans (*a*) Claudiani dictum ad eam rem uſurpare ſolitus

...... Peragit tranquilla poteſtas;
Quod violenta nequit, mandataque
fortius urget

Im-

(a) *Claudian. de Conſul. Manl. Theod. Paneg.*

Digitized by Google

Imperioſa quies ;

ſed etiam noſtratia inter monaſtica ſtudia , & linguarum Orientalium eruditionem , & Matheſeôs ſcientiam ita promoves , ut earum merito ſis ac dicaris Maecenas , & auctor . Tibi profecto haec nos debemus , tuaeque dexteritatis vigilantiaeque laboribus eſt tribuendum , ſi exemplo tuo ad literarum gloriam nos ſorte contendimus . Quadere ſub tuis jure auſpiciis prodire debuit , quod tua ſane ſententia atque auctoritate , & rogantibus non ſatis multis , literariam lucem adſpicit . Unum quod ſupereſt , vir doctiſsime , rogo Te obnixe , ut hanc Orationem , quae Tibi a me peramanter offertur , tuo patrocinio , bonos omnes praeſidio , nos denique omnes Tibi addictiſſimos conſilio pergas tueri . Quod ſi pro benignitate atque humanitate qua ſoles , conceſſeris , non dubito quin praeclare nobiſcum agatur , & animum meum in Te ſtudioſiorem magis , ac magis efficias . Vale , σοφώτατε Joſeph , & diu reipublicae literariae bono Te incolumem ſerva : nihil enim mihi hoc gratius facere potes : niſi tamen id erit mihi

gratiſſimum, ſi, ad quas, Te tum ſuaſore, cum adjutore, noſtri juvenes improbo labore, aſſiduaque exercitatione modo incumbunt, etiam atque etiam tuo opere elegantiores literas foveris, juveris, ornaveriſque; ut comites indivulſae in omne tempus nobiſcum perpetuo remaneant: quo mihi ſcis nihil eſſe carius, atque huic noſtrae Neapolitanae Provinciae, cujus adminiſtrationem laudabiliter geris, nihil unquam futurum honorificentius.

Dabam Neapoli Anno
CIↃIↃCCXLVI.

DE

DE DIVO PATRE
AURELIO AUGUSTINO
ORATIO.

QUANQUAM, Ampliſſimi Academici, voſque ceteri Auditores ornatiſſimi, ductu quodam naturae mens hominum veri ſtudio ſupra quam credi poteſt accenditur ac pertrahitur, unaque Veritate erigitur ac recreatur: ob ingenita tamen paternae labis contagia neſcio quo pacto, & membrorum hac mole gravatur, & ſenſibus obnubilata, arceri ſe ab veritatis acquiſitione ſentit: ita non modo in rerum innumerabilium ignoratione verſatur; verum etiam in ſummos paſſim errores prolabitur, atque in rebus maximis decernendis, dum veri ſe ſpecie illudi patitur, falſis interim mordicus adhaereſcit. Sed, quod prae ceteris dolendum, ſi ſemel erraverit, vel ſemel hauſtam vero inimicam opinionem diu retinet, vel veritatem interdum per ſe illuceſcentem praefocat, & extinguit. Quadere complures experimur, qui ſe jam ſumma adeptos, & mortalium ſapientiſſimos exiſtimantes, non ſolum

Digitized by Google

quicquam ab ſe erratum agnoſcere turpe atque indecorum ducunt; ſed etiam propriis praejudicatis conſiliis tanta pertinacia adhaerent, ut ne latum quidem unguem ab illis queant removeri (*a*), vel quia nil ipſis rectum, niſi quod ipſis placet, ducunt; vel quia turpe arbitrantur minoribus parere, quaeque imberbes didicerunt, nolunt ſenes ſpernenda fateri. Nihil tumentius, nihil audacius, nihil ſuperbius iſto hominum genere, quorum prae ceteris aetas haec noſtra feracior eſt ac redundantior. Hinc profecto, Auditores, maximo Reipublicae literariae ſcientiarumque damno tot emergunt errorum contagia, tot haereſum, & ſchiſmatum naſcuntur formae ac facies, totque emanant vitiorum patrocinia maleſanis rationum offuciis, & pigmentis incruſtata; cum contra, ſi, quod ſatius ſane & ſapientius eſſet, a cognito & damnato errore illi diſcederent, quot nubes diſpelli, quot falſa revinci, quot vel dubia dilui, vel incerta conſtabiliri, quot denique obſcura in lucem proferri in omnibus diſciplinis atque artibus animadverteremus! Enimvero, non ſummae conſtantiae, ſed maximae temeritatis ac ſuperbiae argumentum non leve eſt, in excogitatis ſententiis ſeque alioſque confirmare, ac ubique terrarum pleno verborum ſeſquipedalium hiatu continuo clamitare: Quod ſemel dixi, qualecumque eſt, fixum ſit, ratum atque perpetuum.

Quae cum ita ſe habeant, ſtrenuo Veritatis

(a) *Horat. lib.* II. *Ep.* I. *ad Auguſt.*

Digitized by Google

tis Vindici , ac maximo vigilantiſſimoque Fidei Cuſtodi AURELIO AUGUSTINO , de quo, ſtatis hiſce ſolemnibus, mihi dicendum eſt, ecquae poterit par Oratio inveniri ? Ecquid erit quod quiſquam aut dignum illo , aut vobis novum , aut cuiquam inauditum poterit adferre ? Enim vero hic prope divinus Vir, ſi quod ſuis in ſcriptionibus humana parum cavit natura , aut forte veritati non ſatis conſonum in eas irrepſerit, aperte ac ingenue retractavit. Quadere eo prae ceteris uti Sapientiorem nos modo illum celebramus, quod ſuis hallucinationibus non affixus adhaeſerit , ſed eas ingenue abdicaverit . Quod ut quale quantumque ſit penitus intelligatis ; magni Auguſtini ingenium doctrinam & auctoritatem vobiſcum reputetis oportet : quae tanta ſunt in hoc uno , quanta in omnibus reliquis ſapientibus , quos aut vidimus aut audivimus , non fuerunt . Utinam , Auditores , eorum , qui me circumſtant , aliquis meo loco hac de re , quae per ſe momento ac dignitate refulget , verba faceret , cujus Oratio , & plus ponderis , & minus invidiae eſſet habitura ! Ea tamen prudenti utar moderatione dicendi , ut Oratorem quam maxime tanti Patris ſtudio adfectum decet . Multa enim aeternis digniſſima laudibus, quae ſane ſummam admirationem excitarent , attingam modo ac delibabo ; quam plurima etiam ſignificabo potius , quam oſtendam ; pictores aemulatus , qui , quum ingentem hominum multitudinem in exigua tabella exprimunt , nonnullorum vultus tantum atque ora,

multorum ſumma capita depingunt, tota vero ceterorum corpora artificioſe abſcondunt.

Atque, ut inde Oratio mea proficiſcatur, unde haec omnis cauſſa ducitur: eximiam Auguſtinus ab natura mentem mentiſque ſoliditatem, qua & ſeipſum & extra ſe poſita intelligeret; atque divinorum capax, & artibus percipiendis aptum ſortitus eſt ingenium ingeniique ἀκρίβειαν, qua, ſine inſtitutionis ope in ipſam rerum naturam intime penetrans, ab falſo verum, certum, ab incerto, aequum ab injuſto diſtinguere ſic valuit, ut ſuum cuique & locum & jus, & pretium perpetuo adſignarit. Ut primum enim ex gregibus ephebarum exceſſit, & ſe ad ſcribendi ſtudium contulit, tam celeriter antecellere omnibus ingenii gloria illi contigit, ut famam ingenii exſpectatio hominis, exſpectationem ipſius adventus admiratioque ſuperaret. Quis enim hoc ſcientior unquam fuit aut eſſe debuit? Quod ſub ſimulationum involucris Triſmegiſtus, ſub caliginis velo Socrates, atque ſub myſteriorum tenebris tradidit Plato; id quoque, quod aut apud Pythagoram, Democritum, Ariſtotelemque reperitur; aut religioſiſſime recondunt Fabularum latebrae, Hiſtoriarum eventus, temporumque varietates ac viciſſitudines; aut Scepticorum audet inſania, Stoicorum crepant paradoxa, Epicureorum nugantur enthymemata, demum Mathematicorum divinationes, Dialecticorum amphibolias, philologiam, totamque ἐγκύκλιον παιδείαν, nedum, ut quidam ait, nullo tradente magiſtro, perfecte imbibit, ſed etiam

de ſu-

de ſuperiore loco adoleſcentes ea ſtudia auſpicaturos publice docuit. Teſtis eſt Carthago olim perquam celebris, ac eruditiſſimis hominibus, liberaliſſimiſque ſtudiis affluens, quam ille ipſe Rethorices inſtitutionibus non ſemel erudivit. Teſtis eſt Roma, quae ſuos in hoc uno, tanta celebritate famae, & Catones, & Hortenſios, & Tullios revixiſſe iterum atque iterum eſt admirata. Teſtis eſt Mediolanum, ob imperatoriam ſedem ab Valentiniano ibi ſtatutam, Urbs tum florentiſſima ac aemula Romani faſtus, quae illum, *impertita etiam publica evectione*, Oratoriam artem docentem non ſine multa laude, ſuſpexit. Teſtis & ſaepius Africa, quae ipſius etiamnum literariis ſudoribus redundat, & quae ſaepiſſime quamplurimos Fidei hoſtes ab hoc uno ſuperatos proſtratoſque conſpexit. Teſtes vero jam omnes orae, atque omnes exterae gentes ac nationes; denique omnes inacceſſae Urbes, atque ab hominum conſortio remotiora regna, quo hujus tanti praeſtantiſſimi ingenii fama pervaſit.

Sed hoc qui quale ſit, minus fortaſſis intelligunt, eorum, in Auguſtini libros, ora atque oculos nunc convertere jubeo, ut ex tam innumeris rebus, tamque late diviſis ac diſperſis argumentis, quae pro dignitate in illis tractantur, ſpecimen ejus ingenii, quo de loquor, capere pro ſe quiſque poſſit. Etenim, modo Eccleſiae unitatis ſtudioſiſſimus Donatiſtas adgreditur; modo victricem Servatoris gratiam a Pelagianis impetitam adſerit,

Digitized by Google

rit, & tam copioſe accuratiſſimeque id praeſtat, ut ipſam Pauli mentem in ejus ſcriptis ſpirantem admiremur; modo praeclariſſimum illud opus de Civitate Dei auro contra non carum dum elucubrat, Chriſtianam Religionem adverſus Paganorum dementias adeo erudite vindicat, ut in illis exortas etiam hodiedum recentium incredulorum amentias tanto ante expugnaſſe videatur. Quid enim? Introſpiciendane divinorum eloquiorum altitudo, cujus ſuperficies parvulis blanditur? ſublimi acutiſſimoque, quo pollebat, ingenio introſpexit. Suboleſcentium Manichaeorum boni malique principium refutandum? Strenue refutavit, atque ab radicibus imis avulſit. Arianorum inſolentia comprimenda? De Trinitate graviter ſapienterque, pro maxima rei dignitate ac ſumma ad omnium captum felicitate ſcribens, in uno proſtrato Maximino, herculea illam virtute ſuperavit atque compreſſit. Omnia Pyrrhoniorum argumenta, & quae nonnullam ipſi moleſtiam faceſſebant, tum maxime, quum veritatem aliquando fuiſſet adſecutus, fortiter diluenda? Scriptis in Academicos libris adeo ſtrenue excellenterque diluit, ut etiam, quae hac tempeſtate refricata Sceptici effrenes recoquunt, Auguſtinus enodaverit. Legibuſne Dei obſequium, rebus divinis religio, templis cultus, vitio dedecus, virtuti dignitas adſerenda? Haec & plura citius perfecit, quam diceres, tum pro re, & ex tempore conſcriptis ſermonibus, cum datis Epiſtolis ad politiſſimos Viros cum eo

ſtu-

Digitized by Google

ſtudiis eiſdem, una & vetuſtate amicitiae conjunctos. Ad me quod adtinet, fateor equidem, Auditores, mirum in modum in his perlegendis ſcriptionibus & voluptate & ſtupore affici. Mihi quidem inauditum plane ac incredibile videtur, unum hominem, eumque quamplurimis Chriſtianae reipublicae negotiis implicitum, tot atque tantis conſcribendis libris, tum numero, tum genere admirabilibus atque ingentibus ſuffeciſſe; & quod brevi tempore ſimul a ſe meditata inchoaverit, ſcripſerit, perfeceritque. Quis enim umquam arbitraretur, quae ab omnibus ſapientibus pertractari agique poſtulabant, ab uno Auguſtino, uno tempore ſtrenue feliciſſimeque ſic eſſe diſputata, nihil ut adjici praeterea poſſe videatur?

Quamquam, ut id, quod eſt maxime admirandum in Auguſtini ſcriptionibus, aperiam, nihil in illis faſtidioſum, nihil praepoſterum, nihil hiulcum; omnia rationibus vi graviſſimis aguntur, omnia miro inter ſe connectuntur artificio, denique omnia eo magis probanda, quo difficiles ſane res, quam feliciſſime explicantur. Politulis quibuſdam hominibus, quos vel una commovet vocula latinam granditatem non reſonans, Auguſtini oratio incomta & acuta videatur. Atqui curent politioris Latii verba (ut in Adimantum ipſemet beatus Auguſtinus ajebat) rerum profanarum ſcriptores; idque, ut dedecens, negligant, quibus Catholicae doctrinae mundities ac firmitas cordi eſt, quae ita in ejus libris re-

ſplen-

Digitized by Google

ſplendet , ut merito ob eam , tum divinae Veritatis Doctor , tum Religionis acerrimus vindex , dicatur ac celebretur . Profecto , Auditores , neminem veſtrum adeo Eccleſiae in rebus hoſpitem puto , quem lateat , Auguſtinianam doctrinam inſtar argentei fluvii , quem ex Dei ſolio ſcaturientem , ac ſanctam Jeruſalem laetificantem , inter Apocalipſeos myſteria (*a*) Johannes vidit , ampliſſimo turgentem atque exundantem alveo , non modo eos , qui utramque ripam incolunt , perluere ; ſed etiam regiones omnes , qua eruditiſſimorum conventuum ubertate , qua ſapientum frequentia nobilitatas , aquarum opibus pleniſſime faecundare . An vero ignoratis , Academias , Pontifices , Concilia , Theologos , totamque Eccleſiam ab hoc inexhauſto fonte , cum humanae , tum etiam divinae ſapientiae doctrinam haurire ? Eam autem erroribus immunem , ac Sanctarum Scripturarum auctoritati concordem, illiſque conſtantem omnes fateri ? Quod ſi qui intemperantiore obtrectandi cupidine obcaecati , talparum in morem , quae caprearum oculos contemnunt , huic adverſari ſtudeant ; an quidpiam de ejus praeſtantia detractum ituros arbitramini ? Vel ſic victrix eadem ſemper perſtat , & nullis procellarum turbinibus vel minimum concuſſa , aeternum ſuperſtes erit duratura , ut plane mihi incertum videatur , utrum hoſtes magis eam pugnantes timuerint, an victi dilexerint . Itaque ut plura non dicam,

(a) *Apocalyp. cap.* XXII.

cam , neque aliorum exemplis confirmem quantum Auguſtini doctrina valeat, ab illo haereſibus tam infeſto Tridentino Concilio, a quo Fidei ſumma pendebat, exempla ſumantur: quod, quo tempore tum errores a Lutherianis, & Calvinianis lacunis emerſos ſempiternis diris devovebat, cum, pro priſca Patrum diſciplina, adverſus temporum corruptelam ſummo ardore ac ſpiritu ſanctiſſimas morum leges ſanciebat, tantum reverentiae illi detulit, quantum ea doctrina mereri potuiſſet, quae Divinae tam affinis, tamque conjuncta videbatur.

Jam vero quod nomen unquam in orbe terrarum clarius fuit? cujus res geſtae pares? de quo ſapiente vos, id quod maxime facit nominis auctoritatem, tanta & tam praeclara judicia feciſtis? An vero ullam uſquam eſſe oram tam exteram putatis, ubi clariſſimum Auguſtini nomen non depraedicetur? An ullam regionem, quo hujus divina atque incredibilis virtus, perpetuaque in Chriſtianam rempublicam merita non commendentur? Atque, ut omnes intelligant, venerandam ſeculorum antiquitatem Auguſtini nomini tantum impertire laudis & aeſtimationis, quantum forti haereſum debellatori, & ſapientiſſimo viro debeatur: dico, qui illum vix de nomine norant, datis ad eum litteris, feſtinatos ipſi honores eſſe gratulatos; qui autem interius perſpiciebant, propius ejus auctoritatem eſſe demiratos. Satis opinor hoc eſſe laudis; at maximae, Auditores, ſi intelligatis, omnes,

quot-

Digitized by Google

quotquot eâ Eccleſiae aureâ aetate non ſanctitate modo, ſed literis & eloquentia claruere, magnis Auguſtinum nominibus inſignire, quae tanta ſunt, ut & magnitudine, & multitudine me plane obruant. Ejus libri ubique terrarum ſic admirantur, ut Paulinus divinitus dictatos credat; iis letificari inſtruique Heſychius deſideret; eoſque ut perlegant, Hincmarum & Pardulum Prudentius Trecenſis Epiſcopus admoneat, atque obteſtetur, ne tanti ſcriptoris ſiligini ſuum furfurem audeant comparare. Quid? Idem ipſe homo πολυγραφώτατος, ut ceteros omittam, Chriſtianorum omnium ſapientiſſimus Hieronymus, ut Auguſtini ſcripturas in Pelagianos vidit, legitque, ſibi ſuperſedendum eſſe cenſuit, ne illud Horatii ipſi objiceretur: (a) *in ſylvam ne ligna feras*: aut enim eadem ſe dicturum ait, quae Auguſtinus, ex ſuperfluo; aut ſi nova, jam a clariſſimo ingenio occupata eſſe meliora.

Nunc agite, Auditores, quoniam dictum breviter eſt de ingenio, doctrina, & auctoritate, conſiderate, quam Auguſtinus meruerit gloriam, quemque pertulerit laborem, quum ſcriptiones ſuas omnes ad examen revocare animo deſtinaverit, ut, ſi quid in eis, aut aliorum, aut ſuum offenderet judicium, cum quadam judiciaria accuratione, partim reprehendendo, partim defendendo id ad incudem revocaret, ac cenſorio veluti ſtilo denotaret.

At qui-

(a) *Lib.* I. *ſat.* X.

At quidem niſi hoc ita magnum eſſe nunc fatear, ut id vix cujuſquam mens aut cogitatio capere poſſit, amens ſim. Quis imperterrito id audeat animo? Quis provinciam hanc vel ſapientiſſimo cuique timorem injecturam ſubeat? Satis, fateor Auditores, decernere nequeo; quin deſperarem profecto ni praeſto, glorioſo incepto perficiundo, ipſe adeſſet Auguſtinus, qui ſenio tandem confectus iterum ad examen, quae ſcripſerat, ut ſub omnium oculis ipſe ſe reprehenderet, ſedulo revocavit. An fortaſſis illi ingenium? an rationes? an cauſſae? an aureum deerat orationis flumen, quo ea, quae in ſua ſcripta fortuito aut ſine conſilio irrepſerant, menda, pro vero probaret? Sed vir praeclariſſimus ac ſanctiſſimus in ſe ſuaque judicis munere functurus, Sapientum omnium primus, cautiſſima retractatione ſuae mentis lapſus immortalitate donavit. Non ſacerdotii decus, non clarorum palma certaminum, non dicacium ſales, non inimicorum convicia, non gloriae libido, non denique labor ipſe (quae omnia ceteros remorari ſolent, ut ſubdole verſuteque errata occulant ac ſuperbius promoveant) illum ab inſtituto curſu devocarunt aut retardarunt. O virum ſane, ſupra quam a nobis vel dici vel cogitari poteſt admirabilem! O ſapientum maximum, & ſtrenuum erroris debellatorem! Ecquae tam ingratae literae, quae de tuis laudibus conticeſcant? ecqua tam ſtupida poſteritas, quae tuarum Retractationum libros non ſuſpiciat? ecqua futura eſt tam barba-

Digitized by Google

barbara aut tam longinqua regio, quae tuum nomen, tuamque ſapientiam non admiretur?

Sed, ut hoc jam inſtitutum Auguſtini laudum argumentum quam late pateat, Auditores, conſideremus; innumeras ab eo partas haereticorum victorias ad memoriam revocemus. Domuit Pelagianos, vicit Donatiſtas, perfregit Manicheos, proſtravit Arianos, deque aliis ex inferis emerſis tacendis potius, quam recenſendis haereſum monſtris ſtrenue triumphavit: ſed tamen ea vicit; quae & naturam & conditionem, ut vinci poſſent, habebant. Nullus eſt enim tam ſummus error, qui non veritate diſpelli frangique poſſit. Animum vincere, aeſtimationis cupiditatem cohibere, praepoſteram ſcriptis inclareſcendi libidinem ſuperare, & ſe deceptum non modo ingenue fateri, ſed etiam errores diſerte literis conſignare: haec qui facit, hunc non ego cum ſummis viris comparo, ſed invictum, ſuique ipſius victorem judico; cum etiam ipſius victoriae conditio viſque ab hoc uno devicta ſit. Itaque illuſtria Auguſtini tropaea celebrabuntur illa quidem, non ſolum noſtris, ſed pene omnium gentium literis atque linguis; neque ulla unquam aetas de his conticeſcet. Nam, quod errores aut ſuo ſeculo pullulantes, aut deinceps, neſcio quo dicam ſiniſtro infauſtoque Eccleſiae fato erupturos, ſuis libris contriverit; cum multis id commune habet, qui etiam graſſantes haereſes exterminarunt. At verò hujus gloriae, quam

pro

Digitized by Google

pro ſuis Retractationibus nactus eſt, ſocium habet neminem. Totum hoc, quantumcumque eſt, quod certe maximum eſt, totum eſt inquam Auguſtini. Nam hujus inſignis facti ipſe idem eſt & dux & comes; quod quidem tantum eſt, ut tropaeis illius monumentiſque nulla allatura ſit finem aetas.

Verumenimvero tantam tamque praeclaram Retractationum gloriam, an ex ejus Confeſſionum libris diminutam arbitramini? Sed quem latet, eos, qui animum jam ſcientiis devoverunt, voluntatis peccata potius, quam mentis errores fateri conſueviſſe? Cum enim peccare humanum ſit, errare vero inſipientiae tribuatur, malumus communi hominum ignominia notari, quam ignorantiae pudore affici. Quadere, magnum licet ac decorum ſit non ea ſolum geſta, quae hominum oculis ſubjici potuiſſent, ſed etiam, quae, Deo ſolum conſcio, in intimis Auguſtinus agitaverat, tum bona, tum mala ἀγοντδίπως commemorare; longe tamen omnium maximum praeclariſſimumque, ea, quae nemo Sapientum auſus unquam reprehendere, iterum iterumque incudi reddere; atque ingenii errata aeternae poſteritatis memoriae ad perfectum unguem decies caſtigata committere.

Quibus de rebus tantis hunc ego hominem ad miraculum uſque Sapientia inſtructum, totque luculentiſſimorum ornamentis honorum, gloriae monumentis, laudumque inſignibus decoratum, per quam celebri Aquilae illi, a qua ſplendidiſſimum divinae Glo-

riae

Digitized by Google

riae currum convehi (*a*) Sanctus Ezechiel vidit, non temere comparare mihi poſſe videor. Ac bene eſt, quod ut Aquilam pullos ſuos probare perhibent, quum eos ſuo ungue ſuſpenſos propius Solis radiis opponit, ut, qui firme Solem contemplati fuerint, filios agnoſcat, qui vero acie palpitaverint, velut degeneres ab ungue dimittat: ita Patrum Sapientiſſimus Auguſtinus eximios praeſtantiſſimae ſuae mentis foetus examinaturus, Aquilae in morem ſublimius ſeſe efferentis, eos ſapientiae fulgoribus objecit, & qui tantum periculum ſuſtinuerunt, adprobavit; rejecit autem quos debiles ac infirmos reperit. Agedum, Auditores, ut olim Davidis ferrum, caeſi ac proſtrati gigantis ſanguine decorum, pro omnipotentis Dei aris ſuſpenſum ab victore fuiſſe ferunt, ne ulla unquam aetas tam opimae victoriae memoriam obliteraret; ſic & Retractationum libri, velut Auguſtini immortale tropaeum, ob oculos mortalium ubique dependeant, ut ſapientiſſimi Viri laudes vigeant praeconio ſeculorum omnium, tamdiu quidem certe, quamdiu monumentum hoc ſera poſteritas intuebitur. Ego interim (cui dicenti veſtra humanitate hactenus impenſe faviſtis; quadere gratias habeo) qui immanem exundantium laudum Oceanum reformidans, vix leviori tantum remige litora ſinuſque perlegiſſe ſatis ſum arbitratus, Orationis meae vela contraham. Quid enim multis opus eſt? quum ita

pror-

(a) *Ezech. cap.* 1.

prorſus ſe res habeat, quemadmodum initio inſtitui dicere. Itaque pro eo ac debeo incredibilem hanc inauditamque Auguſtini Victoriam, ac Veritatis, quam unice ſemper deperiit, perenne teſtimonium, admiror atque deoſculor; ac certo certius mihi ipſi ſpondeo, non defore, qui tantum triumphum, donec terrae ſtabunt, in terris celebrent atque depraedicent. Quod ſupereſt, adſis precor o maximum ſapientum omnium & noſtri praeſidium, Auguſtine; gaude iſto tuo tam excellenti honore, ac fruere tanta gloria, quam tuo nomini Retractationes uberrimam pepererunt. Tum denique porro beatiſſime ac ſanctiſſime Pater, perge modo ut facis noſtram rem literariam tueri ac ornare: cumque per clariſſimum ac eruditiſſimum (*a*) Virum, ſummis juxta infimiſque plaudentibus haec a nobis modo ſuſcepta ſtudia meliora nomini tuo ſacra eſſe velimus, fac ea magis ac magis augeantur, planeque perficiantur.

Fallitne animus, Auditores? Jam Auguſtino vindice ac patrono ſpes aliqua meliorum temporum nobis affulget: jam novus ordo ſe-

(a) *Is eſt R. P. Evangeliſta ab Jeſu & Maria in ſupremo noſtrae Congregationis regimine Anteceſſor: Vir eruditione ac modeſtia celeberrimus: qui tanto bonarum artium bono, quacumque potuit Monaſticis ſtudiis literas elegantiores infundere aggreſſus eſt: quod & pro virili curatum ab eo fuit ſtudiorum Collegiis, Apoſtolico mandato, inſtitutis atque approbatis,*

Digitized by Google

do ſeculorum oriri videtur : jam novum noſtris literis decus ; jam ſcholaſticae quiſquiliae ſordere ; jam pulchrior ſtudiorum noſtrorum facies & color incipit adparere . Faxit Sapientiae largitor Deus , ut , noſtris laboribus ſub Auguſtini auſpicio ſuſceptis , tandem aliquando , ut quidam ait : (*a*) *Victa fatiſcat Barbaries , mordeatque ſuas irata catenas* ; donec ex hac ignorantiae , vitiorum , diſſidiorum , atque aerumnarum caligine , in qua miſere volutamur , erepti ; eo perducamur , ubi de fonte lucis indeficiente potabimus . Quod omnium votorum ſumma eſt & caput . Dixi.

(a) *Apud Johan. Alphonſ. Turrettin. Or. IV. de Sec. XVII. erudito .*

334831

Digitized by Google

XXIII

Digitized by Google